

Kunnskap om kommunene for å videreutvikle treffsikker bosetting

Forfattere: Dag Arne Christensen, Henning Finseraas og Tor Helge Holmås

Rapport NORCE Samfunn

Rapporttittel	Kunnskap om kommunene for å videreutvikle treffsikker bosetting
Institusjon	Norce Samfunn
Oppdragsgiver	Immigrasjons og mangfoldsdirektoratet
Gradering	Åpen
Rapportnr	29-2021
ISBN	978-82-8408-183-0
Antall sider	24
Publiseringsdato	November
CC-lisens	CC BY 4.0
Stikkord	Integrering, treffsikker bosetting, kommuneinformasjon
Sammendrag	

Denne rapporten gir en oversikt over enkelt tilgjengelig informasjon som bosettere har etterspurt i intervjuer med oss. Vi tror at denne oversikten vil gjøre det enklere for bosettere å finne relevant kommuneinformasjon. Oversikten vi har gitt er imidlertid «ubearbeidet data» og gjør at bosettere fortsatt må bruke noe tid på å finne den informasjonen de trenger. I tilfeller hvor de først har snevret inn aktuelle kommuner så vil oversiktene likevel lette arbeidet og bidra til at man unngår å plassere flyktninger i kommuner som mangler relevant tilbud.

Innhold

1.	Innledning	3
2.	Hva er treffsikker besetting?	4
3.	Hvilken informasjon etterspørres av bosetterne?	7
4.	Hvilken kommuneinformasjon er åpent tilgjengelig?	11
5.	Anbefalinger	19
6.	Avslutning	21
	Referanser	22

1. Innledning

Denne rapporten er del 1 av vårt prosjekt om Treffsikker bosetting, bestilt av Imdi. Oppdraget har to deler. Den første delen, som dekkes i denne rapporten, har som formål å kartlegge hvilke betraktninger som anvendes i anbefalinger om bosettingssted og mulighetene for å systematisk innhente informasjon om de viktigste faktorene i bosettingsprosessen på tvers av kommuner og over tid. Den andre delen av oppdraget, som dekkes i en rapport som leveres våren 2022, er å utvikle og teste en statistisk modell som kan brukes til å gi anbefalinger om mulige bosettingskommuner for den enkelte flyktning.

I denne første rapporten vil vi først diskutere hvordan man kan forstå begrepet treffsikker bosetting, hvordan det kan operasjonaliseres, og kort diskutere, ut fra tidligere forskning, hvilke effekter mer treffsikker bosetting kan oppnå. Denne forskningslitteraturen tilsier at man kan oppnå bedre integrering i arbeidsmarkedet gjennom mer treffsikker bosetting (Bansak m.fl. 2018). Treffsikker bosetting krever imidlertid at man har tilstrekkelige kunnskaper om flyktningene og bosettingskommunene ved bosettingstidspunktet. For å avdekke i hvilken grad dette er tilfellet har vi gjennomført intervjuer med bosettingsansvarlige. Disse intervjuene, oppsummert i del 3, etterlater et veldig klart inntrykk av at bosetterne mangler tilstrekkelig informasjon om hver enkelt kommune, noe som gjør det krevende for bosetterne å matche flyktninger til kommuner.

På bakgrunn av informasjonen fra intervjuene identifiserer vi et antall kommunevariabler som bosetterne ønsker mer systematisk oversikt over (se Tabell 1), og hvor på nettet disse variablene er tilgjengelig som åpen informasjon. Vi diskuterer hvordan denne informasjonen kan anvendes av bosetterne, og anbefaler et «manuelt» opplegg som ligner på det de allerede anvender, fremfor en mer ressurskrevende løsning som vil kreve investeringer i utvikling av IT-software. Vi vurderer til slutt mulighetene for å anvende ressurser i fylkeskommunene for å ha så oppdatert kunnskap som mulig fra kommunene, og anbefaler dette som en mulig løsning dersom fylkeskommunene har de nødvendige ressursene til å rapportere til Imdi.

2. Hva er treffsikker bosetting?

Imdi forventes å oppnå to, potensielt motstridende, mål i bosettingspolitikken; den skal være rask og den skal være treffsikker. *Rask* innebærer at flyktningen ikke skal vente for lenge med å få tildelt bosted. Dette kriteriet er ikke så vanskelig å definere og måloppnåelse kan kvantifiseres som hvor lang tid bosettingsprosessen tar fra flyktningen har fått opphold til hen er bosatt i en kommune. *Treffsikker bosetting* har ikke en like åpenbar definisjon. I utlysningen defineres treffsikker bosetting som bosetting som øker sannsynligheten for utdanning, kvalifisering og arbeid, ved at flyktninger kobles til kommune på en måte som optimaliserer denne sannsynligheten. Ut fra denne definisjonen mener vi at treffsikker bosetting kan forstås i et kortsiktig og langsiktig perspektiv. På kort sikt kan begrepet operasjonaliseres som i hvor stor grad den enkelte flyktning matches til en kommune som har det tjenestetilbudet som er optimalt for den aktuelle flyktnings behov. Dette er den forståelsen som styrer det praktiske arbeidet med bosettingen. På lengre sikt kan begrepet forstås som i hvilken grad flyktningen innlemmes i arbeidsliv og sivilsamfunn. Dette er den forståelsen som dominerer det politiske arbeidet og som anvendes mest i akademiske arbeider. Dette måles ofte som hvor lang tid det tar fra bosetting til personen er i arbeid eller utdanning. Det er imidlertid ingen nødvendig motsetning mellom en kortsiktig og langsiktig forståelse, da det er god grunn til å tro at den langsiktige integreringen er avhengig av god match mellom flyktnings behov og kommunes tilbud ved bosettingstidspunkt. Distinksjonen er likevel ulik fra Seeberg m.fl. (2020), som skiller mellom et flyktningsolidarisk og kommunesolidarisk spor. Et flyktningsolidarisk spor legger vekten på flyktnings bopreferanse (kort sikt) og hens arbeidsmarkedsintegrering (lang sikt), mens et kommunesolidarisk spor legger vekt på kommunenes preferanser i bosettingen (kort sikt). Et flyktningsolidarisk spor i bosettingen i betydningen av at flyktnings preferanser om bosettingssted skal tillegges avgjørende vekt bryter med norsk tradisjon og er ikke noe vi vurderer, men de langsiktige målene (økonomisk og sosial integrering) er knyttet til flyktnings situasjon, ikke kommunenes behov, og er slik sett i tråd med et flyktningsolidarisk spor.

Skillet mellom treffsikker bosetting på kort og lang sikt åpner for ulike måter å operasjonalisere treffsikker bosetting på, dette er en relevant diskusjon da kvantifiserbare operasjonaliseringer gjør at man kan måle hvorvidt treffsikkerheten endrer seg over tid. På kort sikt kan man tenke seg flere mål; det første kan være hvor ofte kommuner avviser å bosette en flyktning de har blitt anmodet om å bosette. En slik avvisning kan antyde at man ikke har funnet en riktig kommune, dersom avvisningen er saklig begrunnet i mismatch mellom flyktning og kommune. En svakhet med dette målet er at kommunen kan ha andre, og mindre saklige, begrunnelser for avvisning. Et annet mål kan være hvor raskt etter bosetting flyktninger i målgruppen starter på introduksjonsprogrammet. Dette er informasjon som rapporteres til SSB i NIR-registeret. Et annet

registerdatabasert mål kan være i hvilken grad flyktninger flytter kort tid etter bosetting. Kostnaden for flytting før fullføring av introduksjonsprogrammet er høy, da man mister retten til deltakelse hvis man flytter, så både flytting i løpet av introduksjonsprogramtiden og flytting umiddelbart etter fullføring er interessante mål. Ideelt sett skulle man også ha subjektive mål på flytningers trivsel i bosettingskommunen, men vi anser dette som for kostnadskreven. Det man imidlertid kan tenke seg er en nettside hvor flyktninger kan melde fra selv dersom de er misfornøyde med bosettingen. Analyser fra SSB har vist at innføringen av introduksjonsprogrammet merkbart påvirket flyttetilbøyeligheten til nyankomne flyktninger (SSB 2012). Det er derfor grunn til å tro at en god del flyktninger er misfornøyde med bosettingssted, men at kostnaden ved å flytte mens man har rett på introduksjonsprogrammet er så stor at det oppveier for misnøyen.

Langsiktige mål vil være mål på arbeidsmarkedsintegrering og sosial integrering. Arbeidsmarkedsintegrering kan måles med hvorvidt man er i fulltids arbeid og eventuelt lønnsnivå eller mottak av sosialstønad. Dette er data som er tilgjengelige i SSBs administrative registerdata. Sosial integrering er vanskeligere å måle kvantitativt uten å gjennomføre egne, ressurskrevende datainnsamlinger, men SSB har registerdata på valgdeltakelse fra de senere årene som dekker (nesten hele) populasjonen. Her kan man måle valgdeltakelsen i lokalvalg, hvor flyktninger får rett til å stemme tre år etter bosetting (gitt at de ikke flytter i mellomtiden), og man kan bruke dette som et proxymål på sosial integrering. Hvor raskt man oppnår norsk statsborgerskap kan også brukes som et mål på sosial integrering. SSB har registerdata på hvilken dato innvandreren gis norsk statsborgerskap.

En utfordring med alle disse målene er at flyktningkull ikke er identiske, det kan være betydelig variasjon i ressursgrunnlaget til et kull sammenlignet med neste års kull. Dette betyr at et mål kan ha negativ utvikling selv om treffsikkerheten er stabil, eller til og med forbedret, dersom et senere kull har svakere ressurser enn de tidligere kullene. Dette betyr at man bør justere estimatene for kjennetegn ved hvert kull, for eksempel ut fra landbakgrunn og alder.

Vi vil avslutte denne delen med en kort oversikt over hvorvidt det er rimelig å forvente positive effekter av treffsikker bosetting på langsiktig integrering. Den akademiske litteraturen har forstått dette som hvorvidt det spiller en rolle hvor man bosettes for senere økonomisk og sosial integrering. Dette har man studert på to måter. Den ene måten er å ta utgangspunkt i historiske data på bosetting og senere integrering til å estimere forventede (potensielle) integrasjonsresultater på tvers av alle mulige bosettingssteder. Bansak m.fl. (2018) har utviklet en algoritme som ut fra de historiske dataene foreslår fordelinger av enkeltpersoner på tvers av bosettingssteder som vil maksimere forventede integrasjonsresultater til et kull av flyktninger. Algoritmen tillater at man tar hensyn til faktorer som kapasitetsbegrensninger (dvs. lokale kvoter, boligtilgjengelighet) og medisinske begrensninger dersom man har slike data tilgjengelig. Denne

tilnærmingen har estimert store mulige gevinster ved en mer treffsikker bosetting, men det er verdt å understreke at dette er basert på estimeringer på historiske data, ikke basert på tester på nye kull. Det foregår imidlertid et felteksperiment i Sveits som tester algoritmen eksperimentelt.

Den andre, og mer indirekte, tilnærmingen er å estimere hvor mye første bosettingssted betyr for integrering ved å sammenlikne integreringen til like grupper med flyktninger som bosettes ulike steder. Ved å sammenligne tilnærmet like grupper er det rimelig at eventuelle forskjeller mellom gruppene skyldes at de er bosatt ulike steder. Dersom disse forskjellene er store så tilsier det at treffsikker bosetting har potensielt viktige effekter. Denne tilnærmingen er mindre policyrelevant da den ikke er basert på en allokeringsmekanisme, slik som Bansak m.fl. (2018), men har et design som gjør at man er tryggere på at man identifiserer årsakssammenhenger. Utfordringen for denne tilnærmingen er å finne grupper som er direkte sammenlignbare. Flere studier fra Sverige og Danmark har utnyttet at bosettingen (i noen perioder) har fulgt administrative regler som har gjort at man kan studere relativt like grupper som er bosatt på ulike steder (se Edin m.fl. 2003; Damm 2009; 2014; Damm og Dustman 2014; Andersson m.fl. 2022). De fleste av disse studiene finner effekter av kjennetegn ved bosettingssted, slik som at man lettere finner en jobb hvis det er mange med samme etniske bakgrunn i området (via nettverk) eller at sannsynligheten for å begå kriminalitet er påvirket av kriminaliteten i området man bosettes. Det er også noen norske studier innenfor denne tradisjonen. Godøy (2017) finner at kvoteflyktninger som plasseres i områder hvor andre flyktninger gjør det bra på arbeidsmarkedet selv gjør det bra på arbeidsmarkedet, mens Bratsberg m.fl (2020) finner at kvoteflyktnings langsiktige politiske integrering er avhengig av bosettingssted. Mens økonomisk integrering ser ut til å være tett knyttet til humankapitalen og den økonomiske kapitalen i området, ser politisk integrering til å være tettere knyttet til den sosiale/politiske kapitalen i området.

3. Hvilken informasjon etterspørres av bosetterne?

Bosettingsansvarlige har åpenbart en svært viktig rolle i arbeidet med å oppnå treffsikker bosetting. De bosettingsansvarlige skal identifisere de behovene hver enkelt flyktning/flyktningfamilie har og deretter anmode det de anser som en passende kommune å bosette disse personene i. Det er derfor essensielt at de har den nødvendige informasjonen de trenger for å ta en velbegrunnet anmodningsbeslutning. For å kartlegge dette har vi gjennomført to bakgrunnsintervjuer og fire intervjuer med personer som i dag har ansvar for bosetting.

Før vi oppsummerer informasjonen fra intervjuene er det nyttig med en kort bakgrunnsbeskrivelse av prosessen. Bosettingssakene gjelder flyktninger som har fått permanent opphold i Norge og som venter på permanent bosted, hvor de (som oppfyller kriteriene) vil få tilbud om deltakelse i introduksjonsprogrammet eller annen utdanning. Det hender at en konkret kommune avviser å bosette en flyktning/familie de anmodes om å bosette, typisk med begrunnelsen at de anser at de ikke har kapasitet (bolig, helsetilbud) til å bosette den aktuelle personen/familien, men dette skjer ikke veldig ofte da kommunen har forpliktet seg til å bosette et visst antall gjennom vedtak i kommunestyret. Man tilstreber å fordele ressurskrevende tilfeller (for eksempel på grunn av helsebehov) jevnt til kommunene slik at man unngår ulik belastning.

Tidligere var bosettingsprosessen desentralisert til seks regionkontorer, hvor bosettingsansvarlige typisk var ansvarlig for bosetting i en gruppe av kommuner i den aktuelle regionen. Den bosettingsansvarlige hadde da formell og uformell kontakt med kontaktpersoner i sine kommuner og anvendte den lokalkunnskapen de fikk fra disse kontaktene til å målrette bosettingen. I 2017 ble imidlertid de lokale regionkontorene nedlagt og bosettingsansvarlige ble flyttet til Oslo. Én av grunnene til dette var at man ville sikre mer lik saksbehandling for alle flyktninger, men en potensiell kostnad er at kunnskap om situasjonen i kommunene blir svekket med økt avstand mellom saksbehandler og kommunene.

Vi gjennomførte intervjuene som semi-strukturerte intervjuer, som vil si at vi hadde et sett med spørsmål og tema som vil ville dekke i løpet av samtalen, men var åpne for å fange opp nye tema som ble introdusert av intervjuobjektet. Vi valgte ut intervjuobjekter slik at de reflekterte en viss variasjon i erfaring fra lmdi og sektoren, samt i hvilke typer saker de jobbet med (eksempelvis hadde én av intervjupersonene særskilt ansvar for bosetting av enslige mindreårige flyktninger). Formålet var å avdekke hvilken informasjon de anvender når de velger ut anmodningskommune og hvilke utfordringer de anser som viktige for å forbedre treffsikkerheten i bosettingen.

For å velge bosettingskommune anvender bosetterne individinformasjon om flyktningene og informasjon om kommunene. Individinformasjonen er innhentet fra to intervjuer; det ene gjennomført av flyktningmottaket, det andre av kommunen som mottaket ligger i. For FN-

flyktninger (kvoteflyktninger) gjennomføres tilsvarende intervjuer i flyktningleiren de tilhører. Informasjonen fra intervjuene rapporteres i standardisert form. Bosetterne trekker frem informasjon som landbakgrunn, familiesammensetning, hvor i Norge de eventuelt har familiemedlemmer, selvrapportert utdanning, språkferdigheter (analfabetisme), yrkeserfaring og hvorvidt familien trenger spesiell tilrettelegging eller helsetilbud, som særlig viktig informasjon. Alle trekker frem spesielle helsebehov som viktigst, men informasjonen som bosetterne har tilgjengelig er begrenset til eksplisitte tilretteleggingsbehov (slik som utforming av bolig) da personvern begrenser hvilken informasjon som registreres i systemet. Etter helsebehov er eksisterende familieforhold i Norge viktig, mens det er litt variasjon i hvor mye vekt de legger på tidligere yrkeserfaring. Noen trekker frem dette som viktig, mens andre fremhever at disse flyktningene uansett må kvalifiseres til det norske arbeidsmarkedet, slik at tidligere erfaringer er av mindre betydning. Bosetterne har vanligvis ikke informasjon om flyktningers egne bosettingspreferanser, som uansett ikke skal tillegges avgjørende vekt. I noen sjeldne tilfeller kan spesielle religiøse hensyn bli tillagt vekt, for eksempel dersom de tilhører en religiøs minoritet med få menigheter i Norge.

Vårt inntrykk fra intervjuene er at bosetterne er i hovedsak fornøyd med den informasjonen de har om flyktningene. Det er ingen som trekker frem spesielle mangler, men flere understreker at informasjonen om utdanning, erfaringer og språkferdigheter kan være av lav kvalitet da den er basert på egenrapportering.

Situasjonen er en helt annen for kommuneinformasjon. Den informasjonen som per i dag er lett tilgjengelig for bosetterne er informasjon om boligtilbudet i kommunen, noe som kommunene selv rapporterer inn i systemet (IMDinett). Det er imidlertid et problem at kommunene i varierende grad oppdaterer informasjonen, inkludert hvem som er kontaktperson i kommunen. I tillegg til dette har bosetterne detaljert informasjon om bosettingshistorikken i kommunene, det vil si hvor mange flyktninger kommunen har bosatt de siste årene og i hvilken grad de har bosatt flere eller færre enn de har forpliktet seg til. Dette er informasjon som bosetterne benytter aktivt da det begrenser utvalget av aktuelle kommuner.

Alle bosetterne etterspør mer informasjon om lokale forhold og peker på at manglende lokalinformasjon er en vesentlig hindring for målrettet bosetting. Det er bred enighet om at den desentraliserte modellen var bedre i så måte. Uten god lokalkunnskap, som forsterkes av at kontaktinformasjonen til kommunene ikke alltid er oppdatert, noe som (også) gjør det vanskeligere å kontakte kommunene for å innhente informasjon, så blir det opp til hver enkelt bosetter hvor mye tid hen bruker på å innhente relevant informasjon om kommunene. De fleste bosetterne gjør dette i liten grad, men noen bruker en god del tid på å kartlegge potensielle kommuner ved hjelp av tilgjengelig informasjon via nettet. Denne kartleggingen tar mye tid og vil sannsynligvis kun fungere i perioder med få bosettingssaker. En slik måte å arbeide på, hvor det er saksbehandlerens

tidsskjema som styrer kartleggingen, bryter dessuten med et av formålene ved sentraliseringen, som var å sikre mer lik saksbehandling.

Bosetterne etterspør systematiske oversikter over situasjonen i kommunene som matcher individinformasjonen som de har tilgang til. Vi kan dele inn informasjonen de etterspør i tre grupper. Den første er informasjon om *tjenestetilbudet* i kommunen. Det bosetterne først og fremst forstår som treffsikker bosetting er at de umiddelbare behovene til flyktingene kan ivaretas av bosettingskommunen. Det innebærer at kommunen må ha det aktuelle tjenestetilbudet som flyktingen trenger. På helseområdet kan dette være kapasitet på sykehjem, skolehelsetjenesten eller i det psykiske helsevesenet, mens på utdanningsfeltet kan det være hvorvidt det er en videregående skole i kommunen (slik at nylig bosatte ungdommer slipper å flytte hjemmefra rett etter bosetting), hvilke fagskoler som finnes i kommunen, samt muligheter for høyere profesjonsutdanninger (som sykepleie). Annen relevant informasjon om tjenestetilbudet er hvorvidt det er ledige barnehageplasser, tolkekapasitet (særlig dersom flyktingene snakker et sjeldent språk), godt utbygget kollektivtilbud og hvorvidt det er ledige plasser i døgnbemannede boligtilbud for enslige mindreårige. Noen etterspør også mer detaljert informasjon om hvordan den aktuelle boligen er plassert i forhold til ulike tjenestetilbud, for eksempel vil det være tungvint for en barnefamilie dersom det er lange avstander mellom bolig, barnehage og undervisningslokaler for introduksjonsprogrammet/Voksenopplæring.

Den andre gruppen informasjon er om *arbeidsmarkedet*. Her etterspørres informasjon om arbeidsledighet og etterspørsel etter ulike former for arbeidskraft, særlig lavt utdannet arbeidskraft. Informasjon om næringsstruktur i kommunen nevnes også, med henblikk på muligheter for sysselsetting som matcher tidligere yrkeserfaring. Noen nevner at regional informasjon kan være vel så nyttig som kommuneinformasjon, da det regionale arbeidsmarkedet er mer relevant i deler av landet, eksempelvis på det sentrale Østlandet. Indikatorer på hvor bra integrert tidligere bosatte er i det lokale arbeidsmarkedet er også relevant, da det sier noe om det lokale arbeidsmarkedets evne til å absorbere denne typen arbeidskraft.

Den siste gruppen variabler er kommunale *prestasjonsmål*. Dette kan være indikatorer på hvor velfungerende introduksjonsprogrammet er i ulike kommuner, eller data på hvor bra flyktinger trives i ulike kommuner. Denne typen mål var imidlertid ikke noe alle informanter trakk frem.

Til slutt vil vi nevne at vi gjennomførte intervju med en person tilknyttet et av integreringsmottakene. Integreringsmottak var i utgangspunktet et prøveprosjekt rettet mot nyankomne flyktinger som med stor sannsynlighet ville få opphold (se Seeberg m.fl. 2020). Tanken bak mottaket var å starte integreringsarbeidet tidligere enn det man gjør for den gjennomsnittlige søker, da man vet at lang ventetid i mottak kan svekke den langsiktige integreringen (Hainmueller

m.fl. 2016). I disse mottakene bygde man opp et team rundt flyktningene, bestående av personer fra kommunen, NAV og det lokale Karrieresenteret. Prosjektet opprettet i utgangspunktet fem integreringsmottak i 2016. Prosjektet er nå avsluttet, men to mottak (Kristiansand og Steinkjer) er videreført. Før nedleggingen av regionalkontorene hadde disse mottakene direkte kontakt med kommuner i nærområdet og bosatte flyktningene i nærområdet. I dag fungerer bosettingen mer likt slik det er for flyktninger i andre mottak, da mottaket rapporterer til Imdi sentralt om flyktningens behov og med utgangspunkt i denne informasjonen bestemmer Imdi bosettingskommune. Men integreringsmottaket gjør ofte en egen kartlegging av aktuelle kommuner og kan da gi en direkte anbefaling om bosettingskommune. Det er opp til Imdi om de ønsker å følge anbefalingen, men det virker rimelig å tro at denne blir fulgt. I likhet med bosetterne sentralt så mener vår informant at bosettingen fungerte bedre under den gamle organiseringen.

4. Hvilken kommuneinformasjon er åpent tilgjengelig?

Fra intervjuene vet vi at bosetterne særlig etterspør informasjon om kommunene innenfor tre områder: tjenestetilbudet i kommunen, arbeidsmarkedet i kommunen/regionen og ulike kommunale prestasjonsmål. I denne delen av rapporten diskuterer vi ulike åpne datakilder som gir informasjon om kommunene på disse tre områdene. Noe informasjon er enkelt tilgjengelig ved at man har søkemotorer der man kan søke på kommunenavn og få opp informasjon om det aktuelle temaet, mens andre datakilder kan være statistikk i form av tabeller (for eksempel i Excel) der man får opp informasjon om alle kommuner. Noen datakilder gir generell informasjon om flere kommunale forhold som vil være relevante i forhold til treffsikker bosetting, mens andre gir spesifikk informasjon om ett enkelt tjenesteområde. I presentasjonen over datakilder vil vi vektlegge særlig denne første dimensjonen, altså at informasjonen skal være enkelt tilgjengelig.

Vi tar utgangspunkt i at treffsikker bosetning kan forstås både i et kortsiktig og et langsiktig perspektiv, noe som betyr at det vil være nyttig å ha informasjon om kommunene både på kortere og lengre sikt. På kort sikt vil det være viktig å ha oppdatert informasjon om de kommunale tjenestene flyktningen har behov for, særlig viktig vil dette være for flyktninger med særskilte behov. I et mer langsiktig perspektiv vil det være viktig med informasjon som kan si noe om situasjonen i kommunen eller regionen fram i tid. Siden de fleste flyktninger som skal bosettes deltar i introduksjonsprogrammet i tre år, er det trolig ikke så viktig med informasjon om hva den lokale arbeidsledigheten er på bosettingstidspunktet. Selv om arbeidsledigheten i dag kan gi informasjon om hvor høy ledighet kommunen vil oppleve om (for eksempel) tre år, vil denne informasjonen nødvendigvis være upresis. Da vil det trolig være viktigere å ha kunnskap om forhold som er relativt stabile over tid, som for eksempel næringsstrukturen eller utdanningstilbudet i kommunen/regionen. Dette illustrerer et generelt poeng; om man er opptatt av treffsikker bosetning i et langsiktig perspektiv vil det trolig være mest hensiktsmessig å vektlegge informasjon om forhold som ikke varierer mye over tid.

Tabell 1 gir en oversikt over nyttige søkemotorer som bosettingsansvarlige enkelt kan benytte seg av. Disse søkemotorene dekker mange av de behovene som bosetterne etterspør med hensyn til sentrale aspekter ved tjenestetilbudet i kommunene. Nedenfor gir vi en kort oversikt over aktuelle søkemotorer, og starter med kilder til bred informasjon før vi ser på de mer tjenestespesifikke kildene. Vi gjør det tydelig hvilken data som er lett tilgjengelig, for eksempel gjennom søkemotorer hvor man kan søke på kommunenavn, eller i form av tabeller som kan lastet ned fra ulike nettsider.

Én faktor som ble framhevet i intervjuene (av bosetterne) var informasjon om avstand fra bolig til ulike tilbud, eventuelt tilgang til kollektivtransport. Slik målrettet informasjon er det ikke

mulig å få oversikt over på en enkel måte så dette har vi sett bort fra. Noen flyktninger vil også ha behov for tjenester som kommunene ikke har ansvar for, som spesialisthelsetjenester eller høyere utdanning, og som derfor ofte ikke vil være tilgjengelig i kommunen. Også i slike tilfeller vil avstand fra bosted til tjenesten og kvaliteten på kollektivtilbudet i kommunen være en viktig faktor. Kommunens sentralitet, informasjon som allerede er systematisert av Imdi, er det nærmeste man kommer denne typen målrettet informasjon, men dersom man er bekymret for store avstander kommer man ikke forbi at bosetter må gjøre en del egne søk, for eksempel av reisetid fra aktuell bostedsadresse til viktige tjenestetilbud. Et annet alternativ er å ta kontakt med kontaktpersonen i kommunen.

Søkemotorer som gir informasjon om det generelle tjenestetilbudet i kommunene

SSB sin søkemotor «Kommunefakta» gir oppdatert og bred informasjon om kommunene (se: <https://www.ssb.no/kommunefakta>). Dette er et enkelt verktøy der man søker på kommune og får opp god informasjon om befolkningssammensetning, og bredden av tjenester i kommunene. Eksempler på det sistnevnte er andel elever som får særskilt norskopplæring og andel barn i barnehage. Søkemotoren gir også nyttig informasjon om aktiviteter i kommunene som kulturtilbudet og antallet frivillige lag/foreninger. Med hensyn til arbeidsmarkedet finnes det informasjon om næringsstrukturen i den enkelte kommune. «Kommunefakta» har også en kartfunksjon som gjør det enkelte å få oversikt over hvor den enkelte kommune er lokalisert innenfor hver enkelt region. Nettsiden gir også lenker til mer detaljert informasjon. Denne søkemotoren vil være nyttig for å snevre inn utvalget av aktuelle kommuner til noen få som man kan velge blant.

Søkemotor skole og barnehage

Utdanningsdirektoratet har flere spesifikke søkeregistre som både er brukervennlige, og ikke minst relevante for bosetterne med hensyn til å få informasjon om barnehage-, skole- og utdanningstilbudet i kommunene. Via en og samme side finnes det lenker til følgende søkbare registre: Nasjonalt skoleregister (NSR), Nasjonalt Barnehageregister (NBR), Nasjonalt register for opplæringskontorer (NOR) og Nasjonalt register for lærebedrifter (NLR). Disse registrene, som for eksempel Nasjonalt Barnehageregister, gir informasjon om antall barnehager (enheter) i den enkelte kommune. Det gis ikke informasjon om antall ledige plasser, men denne informasjon er sjeldent relevant gitt at tilbudet av barnehageplasser er vel så stort som etterspørselen etter plasser. Selv om dekningsgraden per 2020 er over 90 prosent (se www.ssb.no/utdanning/faktaside/barnehager), er det enkelte kommuner som har

overskuddsetterspørse. Det gis ikke informasjon om barnehagen har ledige plasser eller tilbud til barn med spesielle behov, men registeret inneholder kontaktinformasjon til den enkelte barnehage. Nasjonalt skoleregister (NSR) gir informasjon om alle grunnskoler, og ved å avgrense søket til fylker og kommuner får man en liste over alle enheter i den valgte kommunen, inkludert videregående skoler. Ved å klikke på den enkelte skole gis det kontaktinformasjon til skolen (for eksempel nettadresse), et kart over hvor kommunens skoler er plassert, hvilke trinn som tilbys og antall elever. Kartene gir en pekepinn på reiseavstand til de enkelte enhetene innenfor kommunene.

Søkemotor utdanning

Utdanningsdirektoratets søkemotor «utdanning.no» gir enkel tilgang til ulike utdanningsinstitusjoner og lokaliseringen av disse. Søkemotoren inneholder informasjon om videregående opplæring, fagskoler, universitet og høyskoler, og etter- og videreutdanning. Søkemotoren kan avgrenses til fylker som så gir tilgang til et kart som gir oversikt over i hvilke kommuner de enkelte utdanningene er lokalisert. På «utdanning.no» er det også mulig å søke på konkrete yrker (som lege, kokk eller bilmekaniker) for så å avgrense søket til fylker og kommuner innenfor det enkelte fylke.

Tabell 1. Oversikt over søkemotor for kommuneinformasjon

Type informasjon	Eier	Lenke
Skoler	Utdanningsdirektoratet	https://www.udir.no/om-udir/data/nxr/
Barnehager	Utdanningsdirektoratet	https://www.udir.no/om-udir/data/nxr/
Opplæringskontorer	Utdanningsdirektoratet	https://www.udir.no/om-udir/data/nxr/
Lærebedrifter	Utdanningsdirektoratet	https://www.udir.no/om-udir/data/nxr/
Søkemotor skoler, barnehager osv.	Nasjonalt skoleregister	https://nsr.udir.no/
Søkemotor VGS	Utdanning.no	https://utdanning.no
Arbeidsmarkedet		
Ledige stillinger	NAV	https://arbeidsplassen.nav.no/stillinger
Søkemotor	SSB	https://www.ssb.no/kommunefakta
Helse		
Helsetjenester i kommunene (Kvalitetsindikatorer)	Helsedirektoratet	https://www.helsedirektoratet.no/statistikk/kvalitetsindikatorer/kommunale-helse-og-omsorgstjenester
Bytt fastlege		https://tjenester.helsenorge.no/bytte-fastlege?

Informasjon om arbeidsmarkedet

I tillegg til informasjonen man kan få via SSBs «Kommunefakta»-søkemotor finnes det flere samlinger med statistikk om arbeidsmarkedet. NAV sin søkemotor «arbeidsplassen.nav.no» er muligens den som gir mest spesifikk informasjon. Her kan man søke på ledige stillinger og avgrense søket til yrker og fylker. En avgrensing på yrke og fylker gir en oversikt over kommunene i fylket og hvilke av disse som har ledige stillinger for det aktuelle yrkessøket. Et åpent søk (uten yrke) gir en oversikt over alle ledige stillinger fordelt på fylker og kommuner. Denne søkemotoren kombinert med overnevnte «Kommunefakta» fra SSB gir informasjon om ledige stillinger og næringsstrukturen i den enkelte kommune.

På NAVs nettsider kan man i tillegg til oversikt over ledige stillinger finne oppdaterte månedlige oversikter (på fylkes- og kommunenivå) over antall ledige (helt eller delvis ledige og ledige på tiltak) og andel ledige av arbeidsstyrken (<https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/arbeidssokere-og-stillinger-statistikk/Annen%20Statistikk%20om%20arbeidsmarkedet>). Statistikken over antall ledige er også brutt ned på ulike grupper (kvinner og menn, ulike aldersgrupper og innvandrere/ikke innvandrere), noe som kan være nyttig for bosetting. Det er ikke mulig å hente ut data for enkeltkommuner (eller grupper av kommuner), man må laste ned (pdf eller Excel) data for alle kommuner.

I tillegg til Kommunefakta og NAVs nettsider kan man hente informasjon fra Statistikkbanken til SSB, eksempelvis en oversikt over antall ansatte i ulike næringsgrupper (<https://www.ssb.no/statbank/table/13164/>, noe enkelte bosettere har etterspurt), samt en oversikt over andel sysselsatte innvandrere (<https://www.ssb.no/statbank/list/innvregsys>, men denne skiller ikke ut flyktninger). Det er imidlertid flere utfordringer knyttet til å bruke denne typen av statistikk i saksbehandlingen. For det første er det en nokså omfattende jobb å sortere ut den informasjon som er nyttig fra den som ikke er det (hva som er nyttig informasjon vil variere ettersom behovene til flyktningene ikke er de samme). For det andre kan det være ganske arbeidskrevende å laste ned denne informasjonen. For det tredje krever det i noen tilfeller kunnskap om statistikk eller arbeidsmarkedet for å tolke deler av informasjonen. Vi tror derfor at Kommunefakta og NAVs nettsider er de mest nyttige i det daglige arbeidet. En mulighet er at man med jevne mellomrom bearbeider den mest relevante informasjonen fra Statistikkbanken og lager interne dokumenter som deles mellom bosetterne.

Informasjon om helsetilbudet

Det finnes flere samlinger med statistikk om det kommunale tjenestetilbudet, men det er stor variasjon i hvor enkelt anvendelig de ulike samlingene er. Den enklest anvendelige tjenesten er Helsenorge sin søkemotor «tjenester.helsenorge.no», som gir enkelt tilgang til informasjon om fastleger i fylker og kommuner. Dette er nyttig da fastlegene har en sentral rolle i helsetjenestene i kommunene, både ved at de har ansvar for allmennlegetjenestene for pasientene på listen og ved at de er portvakter til spesialisthelsetjenesten. Et avgrenset søk på fylker og kommuner gir informasjon om den enkelte fastlege i kommuner (alder og kjønn), hvor legekontoet er lokalisert i kommunene, samt om vedkommende lege har ledige plasser og eventuelt antallet på venteliste. Denne informasjon er lett tilgjengelig.

Andre relevante datakilder er Statistikkbanken (<https://www.ssb.no/statbank>) og data om kvaliteten i helsetjenester/pleie- og omsorgstjenester fra Helsedirektoratet, såkalte kvalitetsindikatorer (<https://www.helsedirektoratet.no/statistikk/kvalitetsindikatorer/kommunale-helse-og-omsorgstjenester>). Det gjelder blant annet «Dagaktivitetstilbud til personer med utviklingshemming» og «årsverk i kommunene innen psykisk helse- og rusarbeid, både totalt og inndelt i kompetansegrupper». Her kan man også klikke seg fram til enkeltkommuner og sammenligne valgte kommuner med andre kommuner eller scorene for landet som helhet. I tilfeller der man skal bosette flyktninger eller familier med spesielle utfordringer og hvor man står igjen med et begrenset utvalg av aktuelle bosettingskommuner, kan også kommunenes hjemmesider gi informasjon om kommunale tjenester og kontaktpersoner. I Statistikkbanken finnes detaljert data om kommunehelsetjenestene (se for eksempel <https://www.ssb.no/statbank/list/helsetjko> og <https://www.ssb.no/statbank/list/pleie>). Dette inkluderer data om allmennlegetjenestene, fysioterapitjenesten (habilitering og rehabilitering) og helsestasjon- og skolehelsetjenestene for hver kommune. Man kan hente ut informasjon om hvor mye ressurser kommunene bruker på ulike tjenester (utgifter per innbygger), antall årsverk per 10000 innbyggere (leger, fysioterapeuter, sykepleiere, psykologer, etc.) innenfor ulike tjenestekområder og hvor stor andel av innbyggerne som mottar utvalgte tjenester. Disse datakildene har de samme problemene som diskutert tidligere, altså at de kan være noe tidkrevende å anvende og at tolkningen av informasjonen kan være utfordrende (for eksempel siden behovet for tjenester variere mellom kommuner).

Informasjon om kommunale prestasjonsmål

I tillegg til informasjon om arbeidsmarked og tjenestetilbud trakk noen bosettere frem informasjon om kommunenes evner til å integrere nyankomne flyktninger som nyttig informasjon. En faktor som kan påvirke integreringen er kvalitet på introduksjonsprogrammet i kommunene. Det er derimot begrenset med slike «kvalitetsmål», samt effektstudier av betydningen av denne kvaliteten for integreringen. I en eldre studie undersøker Lillegård og Seierstad (2013) varigheten fra en flyktning bosettes i en kommune til han/hun finner arbeid eller utdanning. De finner betydelige forskjeller mellom de 82 kommunene de kunne konstruere kvalitetsindikatorer for (de begrenser analysen til kommuner som har bosatt tilstrekkelig antall flyktninger til at man kan konstruere gode statistiske mål). Deres konklusjon er at det er behov for flere studier for å «identifisere tiltak som er overførbare til andre kommuner» (Ibid: 4). Lunde og Lysen (2019) har senere sett på deltakere i introduksjonsordningen i perioden 2005-2016. Ifølge deres analyse er andelen i arbeid eller under utdanning rett etter avsluttet introduksjonsprogram høyere enn den er etter ytterligere noen år. Hovedinntrykket er likevel en «positiv utvikling» med flere i heltidsjobb (Ibid: 4). Forfatterne ser også på variasjon fylkene imellom og rapporten inneholder detaljerte data for hvert fylke.¹

I Statistikkbanken (<https://www.ssb.no/statbank/table/10824/>) er det kommunale oversikter over deltakere i introduksjonsprogrammet for innvandrere og hvilken status disse har på arbeidsmarkedet senere (for eksempel om de er i arbeid, under utdanning, på ulike tiltak, mottar sosialhjelp eller kombinasjoner av disse). Her kan man, for eksempel for 2020, få oversikt over de som har avsluttet (eller avbrutt) introduksjonsprogrammet 1, 2, 3, 4 eller 5 år tidligere. I hvilken grad denne informasjonen (variasjonen i om deltakerne er i jobb eller ikke) kan tolkes som varierende kvalitet på introduksjonsprogrammet er usikkert. Dette avhenger bl.a. av om deltakerne i introduksjonsprogrammet og arbeidsmarkedene er tilstrekkelig like i de kommunene man sammenligner.

¹ Lunde og Lysen (2019) finner at det er betydelig variasjon fylkene imellom med hensyn til andelen som enten er sysselsatt eller under utdanning. I Østfold er aktivitet lavest samtidig som andel som er registrert som arbeidsledige eller på tiltak er størst. I noen mindre fylker (f.eks. Møre og Romsdal og Nordland) som har mottatt færre flyktninger er langt flere i aktivitet, mens færre har status som ledige eller på tiltak. Det fremgår også at i flere fylker så reduseres andelen som er aktive med økt tidsintervall etter avsluttet introduksjonsprogram, noe som skyldes at færre flyktninger er under utdanning når det er gått mer enn 5 år etter at de avsluttet programmet (se tabell F-3 i Lunde og Lysen 2019: 140-141 for mer detaljert informasjon). Det skal presiseres at disse tallene ikke tar hensyn til at det vil være variasjon i hvilke flyktninger som bosettes i de ulike fylkene.

Gitt mangelen på kunnskap på dette området kan det være grunn til å se nærmere på hvorvidt variasjoner i introduksjonsprogrammet i kommuner bidrar til treffsikker bosetting. En mulighet er å bestille oppdragsforskning som skal etablere mål på hvor bra introduksjonsprogrammet fungerer i ulike kommuner, for eksempel inspirert av såkalte skolebidragsindikatorer (se for eksempel Steffensen m. fl. 2017). Det er rimelig å tenke seg at slike prestasjonsmål ikke forandrer seg dramatisk fra år til år, så en slik studie kan være nyttig bakgrunnsinformasjon selv om den er basert på historiske data.

En annen mulighet, som vi var innom i kapittel 2, er å måle hvor stor andel av bosatte flyktninger som bor i kommunen et visst antall år etter bosetting (for eksempel 1, 3 og 5 år). Dette er informasjon som vil være enkel for SSB å sammenstille da de allerede utarbeider rapporter med denne typen informasjon, men uten å bryte det ned på kommunenivå. I tillegg til å være et prestasjonsmål, kan en slik oversikt si noe om hvor treffsikker bosettingen har vært.

Oppsummering

Vi har skissert noen enkle søkemotorer (se tabell 1) som kan bidra i bosettingsprosessen. Det er lett tilgjengelig verktøy, som gir nyttig og oppdatert informasjon om enkelte aspekter ved tjenestetilbudet i kommunene. Flere av de andre statistikkildene vi har gjort rede for er mer krevende å ta i bruk i saksbehandlingsprosessen. Her er det mange ulike statistiske variabler, og ikke alltid like lett å skille ut det som er relevant. Dessuten er det behov for en viss kunnskap om statistikk for å kunne tolke deler av disse dataene (for eksempel enkelte kvalitetsindikatorer). I neste del diskuterer vi hvordan denne informasjonen kan anvendes av lmdi.

5. Anbefalinger

I denne rapporten har vi gitt en oversikt over enkelt tilgjengelig informasjon som bosettere har etterspurt i intervjuer med oss. Vi tror at denne oversikten vil gjøre det enklere for bosettere å finne relevant kommuneinformasjon. Oversikten vi har gitt er imidlertid «ubearbeidet data» og gjør at bosettere fortsatt må bruke noe tid på å finne den informasjonen de trenger. I tilfeller hvor de først har snevret inn aktuelle kommuner så vil oversiktene likevel lette arbeidet og bidra til at man unngår å plassere flyktninger i kommuner som mangler relevant tilbud.

I teorien kan man se for seg en software-løsning som samler informasjon systematisk fra alle nettstedene vi har identifisert, og dermed presentere bosetterne for en mer bearbeidet oversikt over relevante variabler. Vi anbefaler ikke dette i denne omgang, men vil komme tilbake til dette spørsmålet i rapport 2, som omhandler algoritmebasert bosetting. Det er i hovedsak to grunner til at vi ikke anbefaler dette nå. Det ene er at det vil være kostbart å utvikle en slik løsning. Det andre er at informasjonen bosetterne etterspør ofte er veldig saksspesifikk, noe som gjør at den informasjonen som kan samles ved at en datamaskin leser nettsider ofte ikke vil være målrettet nok for bosetteren i en enkelt sak. Dermed er vår vurdering at utvikling av kostbar software ikke er formålstjenlig. Vi tror ikke dette er i motstrid til potensiell bruk av algoritmebasert bosetting, da den algoritmebaserte bosettingen i større grad kan baseres på «grovere» informasjon, men likevel gi gode resultater (som i Bansak m.fl. 2018). Dersom bosetter ser at algoritmens plasseringsforslag er i motstrid til detaljert saksinformasjon som bosetteren har og må ta hensyn til, så må naturlig nok bosetteren se bort fra plasseringsforslaget. Vi vil diskutere dette nærmere i neste rapport.

Det finnes imidlertid andre grep som kan bidra til systematisering av data. Én mulighet er å oppfordre kommunene om å rapportere mer informasjon enn de gjør i dag. I dag rapporterer kommunene hvilke boligtyper de har tilgjengelig, informasjon som bosetterne har tilgang til via ImdiNett. Man kan tenke seg at kommunene også rapporterer inn informasjon om et par andre variabler samtidig som de rapporterer om boligtilbudet, eksempelvis om hvorvidt det er videregående skole i kommunen, om kommunen organiserer introduksjonsprogram, og om arbeidsmarkedet er godt/normalt eller dårlig. Det er viktig at de ikke bes om å rapportere for mye eller for kompleks informasjon. Ideelt kunne denne rapporteringen være tilgjengelig i ImdiNett slik som boligtilbudet er i dag.

En annen mulighet er å benytte kunnskap i fylkeskommunene. I forbindelse med ny integreringslov er fylkene gitt en større rolle i integreringspolitikken og Imdi skal legge stor vekt på anbefalingene fra fylkeskommunen (Prop. 89 L 2019-2020). Fylkene skal blant annet utarbeide planer for kvalifisering av innvandrere, anbefale antall flyktninger som bør bosettes i den enkelte kommune, og sørge for tilbud om karriereveiledning og opplæring. I tillegg gjennomfører NAV årlige

bedriftsundersøkelser i hvert fylke med henblikk på å kartlegge bedriftenes behov for arbeidskraft. På arbeidsmarkedssiden er det dermed god grunn til å anbefale at fylkene bidrar med å innhente (og oppdatere) kunnskap om arbeidsmarkedet i kommunene som bosetterne i Imdi kan benytte seg av i saksbehandlingen. Det foreligger allerede rapporter hvor fylkeskommunene sammenstiller informasjon fra kommunene i eget fylke, i form av en Kunnskapsgrunnlagsrapport for bosetting i fylket. Vår vurdering er at dette er et svært lovende tiltak. Fylkene er tettere på kommunene og har en mer detaljert lokalkunnskap enn det bosetterne sitter på, og kan bidra med kommunekunnskap på en måte som minner om den man hadde i det gamle bosettingsregimet med desentralisert bosetting. Fylkeskommunene har også en viss institusjonell avstand til kommunene, noe som kan være nyttig for å unngå eventuelle strategiske tilpasninger som kan oppstå dersom all rapportering ligger på kommunenivå. Utfordringen ligger i at man involverer et forvaltningsnivå som ikke er ansvarlig for den påfølgende politikken, noe som kan gjøre at oppgaven ikke gis prioritet og at informasjonen derfor blir av lav kvalitet. Man vil muligens heve kvaliteten og bruksverdien på informasjonen fra fylkeskommunene dersom Imdi utarbeider en enkel oversikt over hvilken informasjon som er særlig nyttig for Imdi. En slik standardisering vil også gjøre det lettere for bosettere å raskt finne den informasjonen de trenger i grunnlagsrapportene.

6. Avslutning

Denne rapporten, som utgjør del 1 av vår levering, har hatt flere siktemål. Vi har kort drøftet hvordan man kan forstå begrepet treffsikker bosetting og pekt på at det har en kortsiktig, praktisk forståelse som dreier seg om å bosette flyktninger slik at deres behov dekkes av tilbudet i kommunen. Dette er det perspektivet som i hovedsak styrer bosetternes prioriteringer. En mer langsiktig, og ikke motstridende, forståelse dreier seg om langsiktig økonomisk, sosial og politisk integrering. Dette langsiktige perspektivet er sentralt for politikere og i forskning. Vi har deretter oppsummert forskning på feltet, som peker mot at det er potensielt store gevinster i treffsikker bosetting, og at kommunekarakteristika kan spille en viktig rolle i realiseringen av disse. Vi har også foreslått potensielle kvantitative mål som kan anvendes for å måle hvor treffsikker bosettingen har vært, slik som eksempelvis flyttemønstre.

I oppsummeringen av intervjuene vi har gjennomført med bosettingsansvarlige har vi pekt på relativt stor frustrasjon blant de bosettingsansvarlige over hvor lite kommuneinformasjon de har, noe som åpenbart vanskeliggjør treffsikker bosetting. På bakgrunn av hvilken informasjon de savner har vi laget en oversikt over enkelt tilgjengelige kilder. I denne omgang anbefaler vi at denne informasjonen anvendes som bakgrunnsinformasjon som bosetterne kan anvende og anser det som lite formålstjenlig å utarbeide software som kan sammenstille informasjonen. Vi tror at fylkeskommunen i fremtiden kan spille en viktig rolle i å sammenstille relevant informasjon, noe som vil kunne erstatte noe av det informasjonshullet som oppsto i kjølvannet av sentraliseringsreformen.

Referanser

- Andersson, H., Lajevardi, N., Lindgren, K-O., & Oskarsson, S. (2022). Effects of Settlement into Ethnic Enclaves on Immigrant Voter Turnout. *Journal of Politics* 84(1): 1-7.
- Bansak, K., Ferwerda, J., Hainmueller, J., Dillon, A., Hangartner, D., Lawrence, D., & Weinstein, J. (2018). Improving refugee integration through data-driven algorithmic assignment. *Science*, 359(6373), 325-329.
- Bratsberg, B., Ferwerda, J., Finseraas, H., & Kotsadam, A. (2021). How Settlement Locations and Local Networks Influence Immigrant Political Integration. *American Journal of Political Science* 65(3): 551-565.
- Damm, A. P. (2009). Ethnic Enclaves and Immigrant Labor Market Outcomes: Quasi-Experimental Evidence. *Journal of Labor Economics* 27(2): 281– 314.
- Damm, A. P. (2014). Neighborhood Quality and Labor Market Outcomes: Evidence from Quasi-Random Neighborhood Assignment of Immigrants. *Journal of Urban Economics* 79: 139–66.
- Damm, A. P., & Dustmann, C. (2014). Does Growing Up in a High Crime Neighborhood Affect Youth Criminal Behavior? *American Economic Review* 104(6): 1806–32.
- Edin, P.-A., Fredriksson, P. & Åslund, O. (2003). Ethnic Enclaves and the Economic Success of Immigrants—Evidence from a Natural Experiment. *Quarterly Journal of Economics* 118(1): 329–357.
- Ferwerda, J., Adams-Cohen, N., Bansak, K., Fei, J., Lawrence, D., Weinstein, J. M., & Hainmueller, J. (2020). Leveraging the Power of Place: A Data-Driven Decision Helper to Improve the Location Decisions of Economic Immigrants. *arXiv preprint arXiv:2007.13902*.
- Godøy, A. (2017). Local Labor Markets and Earnings of Refugee Immigrants. *Empirical Economics* 52(1): 31– 58
- Hainmueller, J., Hangartner, D., Lawrence, D. (2016). When lives are put on hold: Lengthy asylum processes decrease employment among refugees. *Science Advances* 2(8): 1-7.h
- Lillegård, M., & Seierstad, A. (2013). Introduksjonsordningen i kommunene. En sammenligning av kommunenes resultater. *Rapporter 2013*, 55. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.
- Lunde, H., & Lysen, J. (2019). Tidligere deltakere i introduksjonsordningen 2005-2016. *Rapporter 2019*, 13. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.

Prop. 89 L (2019–2020) Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak). Lov om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid (integreringsloven)

Seeberg, M. L., Aasen, B., Bell, J., Hyggen, C., & Tolgensbakk I. (2020). Strategisk mottaksplassering og treffsikker bosetting: tidlige grep for integrering av flyktninger i kommunene. NOVA Rapport 2/2020.

Steffensen, K., Ekren, R., Zachrisen, O., & Kirkebøen, L. J. (2017). Er det forskjeller i skolars og kommuners bidrag til elevenes læring i grunnskolen? En kvantitativ studie. SSB Rapporter 2017/2.

SSB (2012). Flyktninger flytter mindre enn før, men mange vil til Oslo. *Samfunnsspeilet*, 2012/1: <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/flyktninger-flytter-mindre-enn-for-men-mange-vil-til-oslo>